

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Lakiesityksessä 3§:ssä todetaan, että X Oy työllistää työ- ja elinkeinotoimiston sille osoittamia julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettuja työttömiä työnhakijoita, joiden mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat olennaisesti vähentyneet asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman vuoksi.

Lapin ELY-keskus haluaa korostaa, että mikäli työ- ja toimintakyky tutkitaan ja määritellään vain sairauden, vian tai vamman perusteella, kohderyhmän määritelmästä jää puuttumaan muut työ- ja toimintakykyä rajoittavat häiriöt, kuten sosiaalisten ongelmien aiheuttamat haasteet sekä esimerkiksi neuropsykiatriset ja autismin kirjon häiriöt, joita ei ole diagnosoitu. Monen puutteellisen työ- ja toimintakyvyn taustalla on diagnosoimaton häiriö, joka on johtanut vaikeasti työllistymiseen. Diagnoosi ei myöskään suoraan johda osatyökykyisyyteen. Työ- ja toimintakykyä tulisi pystyä katsomaan laajemmasta näkökulmasta kuin suoraan diagnoosiin perustuen. Henkilö voi olla työ- ja

toimintakykyinen moneen työhön ja ammattiin riippumatta siitä, mikä on hänen diagnoosinsa. Diagnoosikeskeinen toimintatapa voi johtaa täysin päinvastaiseen tulokseen kuin mitä on X Oy:n tavoitteena ja sulkea pois kohderyhmät, joille palvelu olisi tärkeä.

Lakiesityksen perusteluosassa (luku 2.1) todetaan, että Osatyökykyisyyden käsitettä ei ole määritelty lainsäädännössä eikä siitä ole yleistä tai yhtenäistä määritelmää. Käsitteenä se on otettu käyttöön lähinnä keskusteluissa käytettävänä yleisterminä, jolla kuvataan henkilöitä, joilla on vamma tai pitkäaikaissairaus aiheuttaa jonkinlaista haittaa työelämässä. Joissakin tapauksissa tämä haitta on kiinnitetty kykyyn tehdä työtä, mutta näin ei välttämättä ole kaikkien kohdalla. Henkilö voi olla työtehtäviin nähden täysin työkykyinen, mutta sairaus tai vamma voi silti haitata työelämässä (esim. kuulovamma).

Lakiesityksessä ei määritellä, mitä on osatyökykyisyys tai mitkä ovat ne kriteerit, joilla henkilöt X Oy:n palkataan. Miten osatyökykyisten kohderyhmän määritelmä ja kriteerit yhtenäistetään niin, että työntekijät kykenevät tekemään sen perusteella tasa-arvoisia ja samalla tavalla perusteltuja päätöksiä?

Lakiesityksen 3 §:ssä todetaan, että Työ- ja elinkeinotoimisto päättää X Oy:n palvelukseen ehdolle asetettavista osatyökykyisistä henkilöistä. Lakiesityksessä ei kuitenkaan oteta kantaa, millä tavalla varmistetaan asiantuntemus ja riittävän laaja-alainen osaaminen niillä henkilöillä, jotka ehdottavat työntekijöitä ja valitsevat työntekijäitä X Oy:n palvelukseen. Työ- ja toimintakyvyn arviointi ja määrittely vaatii monialaista osaamista sekä työ- ja toimintakykyarvioinnin prosessin hallitsemisen. Tämän vuoksi lakiesityksessä tulisi ottaa kantaa, mitä ja millaista osaamista ja palveluja vaaditaan onnistuneen työ- ja toimintakyvyn ja muiden valmiuksien arviointiprosessin toteutumiseksi.

Lakiesityksen perusteluosan kohdassa 5.1.1 tuodaan esiin X Oy:n kohderyhmän osalta toimenpiteiden viimesijaisuus. Viimesijaisuus jää kuitenkin määrittelemättä, vaikka olisi lakiesityksen mukaan keskeinen perustelu kohderyhmän rajaukselle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Lapin ELY-keskus pitää hyvänä esityksenä, että yhtiö voi palkata vain Te-toimiston ehdolle asetettuja osatyökykyisiä.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

-

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Lakiehdotuksen perusteluosassa kohdassa 5.1.1 todetaan, että Erityistehtäväyhtiön perustaminen ja toiminnan tavoitteet X Oy:tä koskevassa laissa määriteltäisiin yhtiön tehtävät ja keskeiset toimintaperiaatteet. Yhtiö voisi tarvittaessa muodostaa konsernirakenteen, sillä voi olla yksi tai useampi tytäryhtiö. X Oy on valtion kokonaan omistama erityistehtäväyhtiö. Lisäksi kohdassa 5.1.3. todetaan, että osatyökykyisten osoituspäätöksiä X Oy:n palvelukseen tekevällä työ- ja elinkeinotoimistolla tulisi kuitenkin olla tieto markkinoiden kysyntätilanteesta, joten sen olisi keskusteltava säännöllisesti ja yleisellä tasolla X Oy:n edustajien kanssa markkinoiden kokonaistilanteesta, henkilöstön määrän ja suuntautumisen tarpeista ja tarjolla olevista työpaikoista. Lapin ELY-keskus toteaa, että lakiesitys ja perusteluosa jättää auki, minne kyseessä oleva uusi yhtiö X Oy maantieteellisesti sijoittuu ja milloin toiminta mahdollisesti ulottuisi koskemaan esim. Lapin maakuntaa vai tuleeko toiminta laajenemaan alueellisesti kattavaksi. Lapin ELY-keskus painottaa, että toiminnan laajentuessa olisi tärkeää muistaa alueiden moninaisuus ja jo tiedossa olevat mahdollisuudet osatyökykyisiä työllistettäessä. Lisäksi eri alueiden markkinatilanne tulisi tunnistaa aluekohtaisesti. Lakiesityksen mukaan kohderyhmän kohdentamisesta X Oy:lle tulee vastaamaan yksi TE-toimisto. Epäselväksi jää kuitenkin, miten prosessi hoidetaan, jos alueita tulee mukaan useita toiminnan kehittyessä ja miten taataan kaikille työntekijöille samanarvoinen mahdollisuus olla ehdolla.

Lakiesityksen perustelukohdassa 5.1.4 todetaan, että yhtiön palveluksessa oleviin osatyökykyisiin sovellettaisiin normaaliin tapaan esimerkiksi työ-terveyshuoltolain (1383/2001) säännöksiä. Lain 1 §:n mukaan työnantajan, työntekijän ja työterveyshuollon yhteistoimin edistää mm. työntekijöiden terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä työuran eri vaiheissa. Lapin ELY-keskus korostaa, että työterveyshuollolla on merkittävä rooli työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisessä. Miten varmistetaan työterveyshuollon oikea-aikaisuus ja riittävät resurssit vaikeasti työllistyvien osatyökykyisten kompleksisissa tilanteissa. Millainen on työntekijän prosessi ja kuka on vastaava taho, mikäli tarve uuteen työ- ja toimintakykyarvioon uusiutuu. Siirtyykö tällöin työntekijä takaisin TE-toimistoon, tuottaako työterveyshuolto arvioinnit tai päättykö tällaisessa tapauksessa työsuhde?

Lakiesityksen perustelukohdassa 5.1.4 käsitellään osatyökykyisten palveluita. X Oy:n työntekijöitä koskevia mahdollisia palvelutarpeita ja niihin vastaamista eri palvelumalleilla ei ole riittävällä tasolla selvitetty. Olisi tarpeen selkeyttää, miten palvelut järjestetään, jotta niissä ei tulisi päällekkäisyyttä olemassa oleviin palveluihin ja järjestämisen malleihin. Lisäksi lakiesityksessä ei käy ilmi, miten palvelujen hankinta toteutetaan, sillä lakiesityksen mukaan perustettavalla yhtiöllä ei olisi julkisia hallintotehtäviä. Lakiesityksessä ei myöskään käy ilmi, millä tavalla osatyökykyisien tuen tarve työllistymisen eri vaiheissa on huomioitu yhtiössä. Millaisia ja mitä toimenpiteitä yhtiössä tehdään eri tavalla kuin aikaisemmin yhtiön toiminnan ollessa viimesijainen palvelu, joka johtaa työllistymiseen. Lakiesityksen perustelukohdassa mainitaan osatyökykyisten henkilöiden kehittäminen, mutta epäselväksi jää, onko tällöin kyse työssä selviytymisestä vai työntekijän ammattitaidon ylläpitämisestä.

